

ДОЛАЗАК КОРПОРАТИВНЕ ПРОЗЕ

(Саша Савановић: *Ново Сада*, Партизанска књига, Кикинда, 2022)

Други роман Саше Савановић један је од малобројних у скромном, фактички непрепознатом, низу српских корпоративних романа. То би била прозна дела у оквиру камерног, условно конципираног жанра, чији би задатак био да дочарају живот и рад у посебној врсти пандемонијума, оног предузетничког: у малој компанији или пословној империји, у ери позног капитализма, у микросвету који ради на материјалном напретку јунакиња и јунака, али и на саботирању, затирању, обесмишљавању њихових друштвених односа и емотивних веза.

Лако би овде било цитирати комерцијалног филозофског писца Алана де Ботона, који констатује како у савременом роману готово да не постоји опис живота у пословном простору, дућану или фабрици, и који каже: „време је за нову амбициозну књижевност канцеларије”. Корпоративна проза – или оно што нам се чини да би она могла да буде – нуди могућности дубљег аналитичког увида у законитости и изазове пословног живота, разбијајући притом наративне илузије о повлашћености интуитивног и интроспективног аспекта свакодневног живота књижевних јунака и јунакиња (речником *Госпође Даловеј*, сањивог снатрења међу поврћем). Корпоративна проза, укратко, дочарава књижевне јунакиње и јунаке који су *бића рага и радној месџа*, па сходно томе и жртве стреса и притиска, мете дискриминације и експлоатације.

Волим да мислим како Саша Савановић смишљено и лукаво започиње писање овог романа у чврстом уверењу да управо паралелизам живота једног предузећа и егзистенције његових запослених може да покрене ново форматирање антрополошких и културолошких питања о нашем животу данас. *Ново Сада* не залази у процес сумњивог пословања и потом очекиваног и логичног урушавања једне фирме зато да би читалац идентификовао неку разумљиву динамику привредних престапа и правних или етичких пропуста – роман Саше Савановић не тежи да сагради алегорију или параболу модерног пословног света; но, симболика пословног успеха ипак јесте важан камен темељац за социјалну хронику, што овај роман у великој мери јесте, кад се разгрну наноси сатиричне интроспекције и простудиране постмодернистичке сентименталности, колоризоване по узору на Томаса Пинчона и Мартина Ејмиса.

Саша Савановић образује и педантно цизелира приповедни глас који свезначки проницљиво кадрира једног по једног актера и актерку корпоративне људске комедије, све фinese њиховог свакодневног окружења и њихових свакодневних мисли, не идентификујући љубав, веру, успех или вољу ни са једним од њих – јер нико у репертоару живих и мртвих особа и не поседује разрађена карактерна својства, принципе, нити идеје. Смрт новосадског бизнисмена Милета Тодоровића

пореметиће живот његовој бившој супрузи Дездемони Лукач (ауторки селф-хелп књига и животној инструкторки по професији а иначе заговорници програма *Сегам корака преузимања контроле*), али и низу његових радника и сарадника, моћника и маргиналки (који ће се у даљем току романа мудро и мање мудро прегруписавати). Смежурано тело власника и директора грађевинске фирме „Футура девелопментс” нађено је у његовој кући на Камењару (Новосађанима добро познатој локацији), а шок овог сазнања заменило је краткотрајно и варљиво олакшање кад су његови запослени, услед жалосних околности, добили два слободна дана.

Други роман Саше Савановић је гротескна и иронична хроника једног града, виђена кроз неколико социјалних слојева који на различите начине имагинарају сферу животног успеха. *Ново Saga* је до саркастичне перфекције извајан холограм ледено-профитерског споја незајажљивости и наивности, дирљиве лукавости и хаотичног каријеризма како на индивидуалним фронтовима, тако и на општој разини функционисања једног друштва позног капитализма. Ово је слика света какву је српски роман покушавао да ослика у спорадичним и недочитаним прозним делима корпоративне тематике чији су аутори у последњих деценију и по Михајло Спасојевић, Александар Илић, Дуња Радосављевић, Тамара Јецић и Вукашин Штрекер: сви поменути припадају средњој и млађој генерацији, а писали су – свако за себе, и свако на свој начин – о гротескама борбе за успех у послу који је јунацима и јунакињама живот сам, и о животу који је готово сасвим сведен на посао.

Од свих домаћих верзија корпоративног романа једино је Александар Илић у роману *ПР* писао о томе како изгледа живети и радити у Београду у оквирима великог предузећа које одузима и церебрални и емотивни капитал својим запосленима. Сва остала дела углавном имагинарају Америку као сјај и пакао пословног успеха. *Stinki Onion* Тамаре Јецић је корпоративну тему удену у калварију имигрантског живота у Чикагу, док Михајло Спасојевић у роману *Човек који није имао њојма*, сместивши заплет у државну школу на подручју Бронкса, у бурлескном тону достојном великог сатиричара Џонатана Свифта дубоко задире у критику западне цивилизације, полазећи у студији лика од све израженије обесмишљености технолошких иновација и занемоћале, бирократизоване педагогије. Критика капитализма (не само америчког), школског система, незајажљиве борбе за профит и односа према младима видљива је у односу Спасојевићевог кафекијанског шепртље професора С. како према колегама, тако и према дивљачним ученицима, док Александар Илић као легитиман мизансцен свог романа *ПР* користи пејзаже са Инстаграма и „дигиторалну” комуникацију са клијентима пи-ар агенције; мисли његових јунака су репортерски сажете и штуре не зато што су дискретни или интровертни, него зато што усвајају динамичну и ефикасну интерактивност света адвертајзинга. Дуња Радосављевић у *Живошу после Америке* и Вукашин Штрекер у *Забрани ујошребе ваише и воде* свет бизниса, профита и елементарног опстанка сагледавају из више угла. У првом случају, јунакиња по повратку из Америке у Србију покушава да уравнотежи свој еротски и професионални живот у атмосфери нервозе и напетости због регресије у менталитет који је мислила да је током привременог живота на другом континенту заувек оставила иза себе, а који јој се све време ружно руга. Вукашин Штрекер представио је, потпуно веристички, дневну динамику илегалног

досељеника у Америку који се мора помирити са горком чињеницом да његов живот мора да буде сведен на економски опстанак, те да ни у ком другом облику он као јединка не постоји – макар до тренутка кад постане део пратње једне диве.

Ново Сага пажљиво гради микросвет који еманира лукавост и неспретност колонизованог посткомунистичког окружења, и који рефлектује илузију успеха и раскоши. Фирма „Фугура девелопментс”, предузеће средње величине са око четрдесет запослених и наводном мешовитом а заправо мешетарском делатношћу, у којој „отпремнина постоји једино као мит [...] архаични концепт као ибрик, калфа или гувно” након сахране власника мора бити реструктурирана, а „жртва фискалном здрављу компаније” биће туце отпуштених. Мапа Новог Сада у овој анатомији грабежи и „карневалу дилетантизма” читаоцу открива како изгледају и делују ентропијска пасивност богатства, нехајна деструкција као знамење капиталистичког система, неспретно размерени самозаваравање, анестезија и ескапизам. Све то је здружено у трилеру који је у великој мери друштвена хроника где је себи место нашла и Мара, пореклом из Босанске Крупе, посвећена читању будућности из расутих зрна пасуља, те сходно томе и активна саучесница судбине. Саша Савановић креира галерију ликова који су жељни једноставности и чистих рачуна – свега што је немогуће имати овде и сада, али може да се пронађе у неком тамо и сутра. Поразна је карактеризација једне од јунакиња, Ане Дејановић, као неког ко има „тридесет седам година и од тога пуних дванаест радног стажа, што је за време и државу у којој живи био веома солидан скор”; то што је са просеком 8,4 дипломирала права, што је у хороскопу јарац/бик, то што се надала озбиљним професионалним задацима јесте „шамар сурове стварности”.

Уплићући у чврст спој пародију детективске прозе, друштвену хронику и реплику романа одрастања, Саша Савановић храбро је и сабрано закорачила у муљ корпоративног зверињака, са тек нешто мало расуте војске иза себе. Не треба нам више оваквих романа само зарад удубљивања у плићак капиталистичких идеала, већ и стога што су можда само књиге попут *Новой Сага* мусаво огледало у ком видимо прави лик живота у који смо пали а за који се и даље надамо да можда ипак није наш.